

SALMAN RUSHDIE

DVEJI METAI,
AŠTUONI MĖNESIAI
IR DVIDEŠIMT AŠTUONIOS
NAKTYS

Sofoklis

SALMAN RUSHDIE

dveji metai,
aštuoni mėnesiai,
dvidešimt
aštuonios naktys

Vertė

Danguolė Žalytė-Steiblienė

Sofoklis

VILNIUS, 2015

Skiriu Karolinai

El sueño de la razón produce monstruos

Proto miegas gimdo pabaisas

(Francisco de Goya, „Los caprichos“ nr. 43; visas parašas po Prado muziejuje esančiu raižiniu skamba taip: „Vaizduotė, palikta proto, gimdo neįmanomas pabaisas: susijungusi su juo, ji tampa menų motina ir jų stebuklų ištaka.“)

Pasakos nėra tikėjimas. Jose nerasi nei teologijos, nei dogmų, nei ritualų, nei institucijų, nei elgesio normų. Pasakos teigia, kad pasaulis netikėtas ir permainingas.

George Szirtes

Užuot prisivertęs rašyti knygą, kurią turėjau rašyti, romaną, kurio iš manęs buvo tikimasi, aš parašiau knygą, kurią pats būčiau mielai skaitęs: nežinomo kito šimtmečio ir kitos šalies autoriaus, rastą palėpėje.

Italo Calvino

Ji pamatė, kad tuoj išauš, ir apdairiai nutilo.

„Tūkstantis ir viena naktis“

ibn rušdo vaikai

LABAI NEDAUG ŽINOMA, nors prirašyta per akis, apie tikrąją džinų, būtybių, sukurtų iš bedūmės ugnies, prigimtį. Karštai ginčijamasi, ar jie geri, ar blogi, pikti ar malonūs. Apskritai pripažįstama, kad džinai aikštingi, užgaidūs, permainingi, kad jie gali judėti labai greitai, keisti dydį, pavidalą ir panorėję ar priversti patenkinti daugelį mirtingųjų norų ir kad jų laiko samprata iš esmės skiriasi nuo žmonių. Nereikia jų painioti su angelais, nors kai kurie seni pasakojimai klaidingai teigia, kad pats šėtonas, puolęs angelas Liuciferis, ryto sūnus, buvo didžiausias iš džinų. Ilgą laiką buvo nesutariama ir dėl jų buveinės. Pasak kai kurių senovinių šmeižikiškų pramanų, džinai gyvena čia, žemėje, tarp mūsų, vadinamajame „žemutiniame pasaulyje“, griuvėsiuose ir daugelyje sveikatai kenksmingų vietų – šiukšlynuose, kapinėse, išvietėse, nutekamuosiuose vamzdžiuose, kur įmanoma – mėšlo krūvose. Tos užgaulios melagystės pataria stropiai nusiprausti, pabendračius su džiniais. Jie dvokia ir platina ligas. Tačiau garsiausi žinovai seniai tvirtino, ir dabar neabejojame, kad tai tiesa: džinai gyvena savo pasaulyje, kurį nuo mūsų skiria šydas, ir šis aukštutinis pasaulis, kartais vadinamas Parystanu

arba Fėjų šalimi, yra didžiulis, nors jo savybės paslėptos nuo mūsų akių.

Kad džinai, pasakiškos būtybės, nėra žmonės – akivaizdi tiesa, bet kelios savybės bendros ir vieniems, ir kitiems. Kaip antai tikėjimas: tarp džinų esama visų žemės religijų išpažinėjų, yra ir netikinčių, kuriems dievų ir angelų sąvoka tokia pat keista kaip džinų – žmonėms. Ir nors daugelis džinų nedori, bent kai kurios šių galingų būtybių žino skirtumą tarp gėrio ir blogio, tarp juodosios ir baltosios magijos.

Vieni džinai gali skraidyti, kiti šliaužioja žeme gyvačių pavidalu arba laksto lodami ir šiepdami dantis kaip milžiniški šunys. Jūroje, o kartais ir ore jie pasiverčia slibiniais. Kai kurie žemesnieji džinai atsidūrę ant žemės negali ilgai išbūti vieno pavidalo. Šie beformiai padarai kartais įsmunka į žmones pro ausis, nosį ar akis, kuriam laikui įsikuria jų kūne, o kai šis jiems įkyri, nusimeta jį. Deja, žmogiškosios būtybės, kuriose jie apsigyvena, miršta.

Džinės dar paslaptingesnės, sumanesnės ir sunkiau suprantamos, nes tai moterys šešėliai, sukurtos iš dūmų be ugnies. Būna nuožmių džinų ir meilių džinų, bet galimas daiktas, kad šių dviejų skirtingų rūšių džinės iš tiesų yra viena rūšis – laukinę dvasią gali sutramdyti meilė, o mylinčią būtybę kančios gali paversti mirtingiesiems nesuvokiamo žiaurumo pabaisa.

Ši istorija apie džinę, didžią džinų princesę, vadinamą Žaibų Princese, nes ji meistriškai jais švaistėsi, apie jos meilę mirtingam vyrui seniai seniai, dvyliktame amžiuje, kaip sakytume mes, apie daugybę jos palikuonių ir apie jos grįžimą į pasaulį po ilgos nebūties, kad vėl pamiltų, bent akimir-

ką, o paskui eitų kariauti; ir apie daug kitų džinų ir džinių, skraidančių ir šliaužiojančių, gerų, blogų ir abejingų dorovei; ir apie lūžio metą, išgverusį laiką, mūsų vadinamą keistybės epocha, trukusį dvejus metus, aštuonis mėnesius ir dvidešimt aštuonias naktis, taigi tūkstantį ir vieną naktį. Taip, nuo tada mes nugyvenome dar tūkstantį metų, bet visus amžinai pakeitė tas laikas. Į gera ar į bloga, tesprendžia ateitis.

1195 metais didis filosofas Ibn Rušdas, kadaisė Sevilijos kadis, arba teisėjas, ir dar visai neseniai asmeninis kalifo Abū Jūsufo Jakūbo gydytojas gimtojoje Kordoboje, oficialiai prarado pasitikėjimą ir užsitraukė gėdą dėl laisvų pažiūrų, nepriimtinių vis įtakingesniems berberų fanatikams, plintantiems arabiškoje Ispanijoje kaip maras, ir buvo išstremtas į mažą Lusenos kaimelį netoli gimtojo miesto, kaimelį, pilną žydų, kurie nebegalėjo vadintis žydais, nes ankstesnė Andalūzijos valdovų dinastija, Almoravidai, prievarta atvertė juos į islamą. Ibn Rušdas, filosofas, kuriam užginta dėstyti filosofiją, kurio visi raštai uždrausti, o knygos sudegintos, tarp žydų, kurie nebegalėjo vadintis žydais, iškart pasijuto kaip namie. Jis buvo dabartinių valdovų dinastijos, Almohadų, kalifo numylėtinis, bet favoritai iššina iš mados, ir Abū Jūsufas Jakūbas leido fanatikams išvaryti didįjį Aristotelio komentatorių iš miesto.

Filosofas, negalintis dėstyti filosofijos, gyveno siauroje negrįstoje gatvelėje, varganoje trobelėje su mažais langeliais ir buvo siaubingai slegiamas šviesos trūkumo. Lusenoje jis ėmė gydytojauti, ir ligonių netrūko, šiaip ar taip, jis dar neseniai buvo paties kalifo daktaras; be to, jis įdėjo šiek tiek lėšų į arklių prekybą ir didžiulių molinių indų, *tinajas*, gamybą: juose

žydai, kurie jau nebebuvo žydai, laikydavo alyvuogių aliejų ir vyną, kuriais prekiaudavo. Vieną dieną tremties pradžioje prie jo durų pasirodė kokių šešiolikos vasarų mergina ir švelniai šypsojosi nesibelsdama ir niekaip kitaip netrukdydama jam mąstyti, tiesiog stovėjo ir kantriai laukė, kol jis ją pastebėjo ir pakvietė į vidų. Ji pasakė, kad ką tik liko našlaitė, kad neturi iš ko gyventi, bet nenori eiti į viešnamį ir kad jos vardas Dunija: skambėjo nežydiškai, nes ištarti žydišką vardą jai draudžiama, o ji neraštinga ir parašyti jo nemoka. Ji pasakė, kad šį vardą pasiūlęs keliauninkas ir paaiškinęs, jog jis graikiškas ir reiškia „pasaulis“, todėl jai patiko. Ibn Rušdas, Aristotelio vertėjas, su ja nesiginčijo, mat žinojo, jog šis žodis reiškia „pasaulis“ daugeliu kalbų, todėl smulkintis nėra reikalo.

– Kodėl pasivadinai Pasauliu? – paklausė jos, o ji atsakė, žiūrėdama jam į akis:

– Nes iš manęs plūstelės pasaulis ir tie, kurie plūstelės iš manęs, išplis po visą pasaulį.

Jis vadovavosi protu, todėl nesuvokė, kad ji – antgamtinė būtybė, džinė, džinų padermės princesė, užsigeidusi žemiško nuotyčio, pakerėta žmonių vyrų, o ypač – talentingų vyrų. Jis priglaudė ją savo namuose kaip tarnaitę ir meilužę, slopią naktį ji pašnibždėjo jam į ausį savo „tikrąjį“ – tai yra netikrą – žydišką vardą, ir tai buvo jų paslaptis. Džinė Dunija buvo įspūdingai vaisinga, kaip ir pranašavo. Per dvejus metus, aštuonis mėnesius ir dvidešimt aštuonias dienas ir naktis ji pastojo tris kartus ir kaskart pagimdydavo po krūvą vaikų, regis, mažiausiai septynis, o kartą net vienuolika, gal net devyniolika, nors duomenys migloti ir netikslūs. Visi vaikai paveldėjo jos būdingiausią savybę: ausis be lezgelį.

Jei Ibn Rušdas būtų išmanęs okultizmą, būtų supratęs, kad jo vaikų motina – ne žmogus, bet jis buvo pernelyg paskendęs savyje, kad tai suvoktų. Filosofas, negalintis filosofuoti, būgštavo, kad vaikai paveldės jo apgailėtinus gabumus, kurie yra jo turtas ir jo prakeiksmas. (Mes kartais manome, jog jam pasisekė, visai mūsų istorijai irgi, kad Dunija mylėjo jį už šviesų protą, nes jo būdas, ko gero, buvo pernelyg savanaudiškas savaime įkvėpti meilei.) „Būti įžeidžiam, įžvalgiam ir tiesmukam, – pasakė jis, – reiškia per giliai jausti, per aiškiai matyti ir per laisvai kalbėti. Tai reiškia būti silpnam pasaulyje, kuris mano esąs stiprus, suprasti jo nepastovumą, nors jis mano esąs nekintamas, jausti, kas įvyks, anksčiau, nei pajunta kiti, žinoti, kad žiauri ateitis laužia dabarties vartus, nors kiti kabinasi į nusmukusią, tuščią praeitį. Jei mūsų vaikams pasiseks, jie paveldės tik tavo ausis, bet, deja, kadangi jie neabejotinai mano, turbūt ims per anksti ir per daug galvoti, per anksti ir per daug girdėti, tarp jų dalykus, apie kuriuos galvoti ar kuriuos girdėti draudžiama.“

– Papasakokit ką nors, – lovoje dažnai reikalaudavo Dunija pirmosiomis jų bendro gyvenimo dienomis. Jis greitai sužinojo, kad ji, nors iš pažiūros jauna, gali būti reikli ir užsispyrusi, ir ne tik lovoje. Jis buvo stambus vyras, o ji panaši į paukščiuką ar gyvalazdę, bet jis dažnai jausdavo, kad ji stipresnė. Ji buvo jo senatvės džiaugsmas, bet reikalavo iš jo tiek energijos, kiek jis jau beveik nebeturėjo. Kartais tokio amžiaus vyras lovoje nori tik miegoti, bet Dunija jo bandymus užsnūsti vertino kaip priešiškus veiksmus. „Jei nemiegosit ir kiaurą naktį mylėsitės, – pareiškė ji, – pailsėsit geriau, negu kad būtumėt knarkęs valandų valandas kaip jautis. Tai gerai

žinoma.“ Jo metų nebuvo lengva visada būti pasiruošusiam sueičiai, ypač kiekvieną naktį, bet jai jo seniokiški sunkumai tebuvo nemeilės įrodymas. „Jei manot, kad moteris patraukli, tokių bėdų nebūna, – pasakė jam. – Nesvarbu, kiek naktų iš eilės. Aš visada apimta geismo, galiu dulkintis be galo ir nesustoti.“

Kai jis aptiko, kad jos aistrą gali numalšinti pasakojimai, jam šiek tiek palengvėjo.

– Papasakokit ką nors, – sakydavo Dunija, susiriesdama po jo ranka taip, kad plaštaka būtų ant galvos, ir jis pamanydavo, puiku, šiandakt išsisukau, ir pamažu papasakojo jai savo apmąstymų istoriją. Jis vartojo žodžius, kurie piktino daugelį amžininkų, tarp jų „protas“, „logika“ ir „mokslas“, trys minties stulpai, idėjos, dėl kurių jo knygos buvo sudegintos. Dunija bijojo šių žodžių, bet baimė ją jaudino, ji smarkiau prisiglausdavo ir sakydavo: „Palaikykite man galvą, kol bandot ją pripūsti melagysčių.“

Jis buvo sunkiai, skaudžiai sužeistas, nes sumuštas, pralaimėjęs didžiausią gyvenimo mūšį velioniui persui, Algazeliui Tūsiečiui, priešininkui, mirusiam prieš aštuoniasdešimt penkerius metus. Prieš šimtą metų Algazelis parašė knygą „Filosofų nenuoseklumas“, kurioje užsipuolė graikus, kaip antai Aristotelį, neoplatonikus ir jų šalininkus, didžiuosius Ibn Rušdo pirmtakus Ibn Siną ir Alfarabijų. Vienu metu Algazelis kankinosi, kad gali prarasti tikėjimą, bet atsigavo ir tapo didžiausia filosofijos rykšte pasaulio istorijoje. Filosofija, tyčiojosi jis, negali įrodyti Dievo buvimo ar net dviejų dievų buvimo negalimybės. Filosofija tiki priežasčių ir padarinių neišvengiamumu, taigi abejoja Dievo galybe, nes panorėjęs

Jis lengvai gali įsikišti ir pakeisti padarinius arba padaryti priešastis nevaisingas.

– Kas atsitinka, – paklausė Dunijos Ibn Rušdas, kai naktis apgaubė juodu tyla ir leido kalbėti apie draudžiamus dalykus, – kai uždegtas degtukas prikišamas prie vatos gniužulėlio?

– Žinoma, vata užsidega, – atsakė ji.

– O kodėl užsidega?

– Taip jau yra, – atsakė Dunija, – liepsna lyžteli vata, ir vata tampa ugnimi, tokia tvarka.

– Gamtos dėsnis, – atsiliepė jis, – priešastys turi padarinius, – ir ji linktelėjo galvą po jo glostančia ranka.

– Jis nesutiko, – tarė Ibn Rušdas, ir ji suprato, kad jis kalba apie priešą, Algazelį, tą, kuris jį nugalėjo. – Jis pasakė, kad vata užsidega, nes taip nori Dievas, nes Dievo visatoje vienintelis įstatymas yra Dievo valia.

– Vadinasi, jei Dievas būtų panorėjęs, kad vata užgesintų ugnį, jei Jis panorėtų, kad ugnis taptų vata, jis būtų galėjęs tai padaryti?

– Taip, – atsakė Ibn Rušdas. – Anot Algazelio knygos, Dievas galėtų tai padaryti.

Dunija valandėlę mąstė.

– Tai kvaila, – galop paskelbė ir net tamsoje pajuto, kaip jo barzdotame veide skleidžiasi kreiva šypsena, nuolanki, karčiai niekinama ir skausminga.

– Jis pareiškė, kad tai yra tikrasis tikėjimas, – atsakė Ibn Rušdas, – ir su tuo nesutikti būtų... nenuoseklu.

– Vadinasi, gali atsitikti bet kas, jei taip nusprendžia Dievas, – tarė ji. – Kaip antai žmogus gali kojomis neliesti žemės ir vaikščioti oru.

– Stebuklas, – atsiliepė Ibn Rušdas, – tereiškia, kad Dievas pakeitė žaidimo taisykles, o mes jų nesuprantame, nes Dievas yra neišreiškiamas, taigi anapus mūsų suvokimo.

Dunija vėl nutilo.

– O jei aš, tarkim, darau prielaidą, – pagaliau ištare ji, – kad Dievo gali nebūti. Tarkim, jūs paskatinot mane pamanyti, jog „protas“, „logika“ ir „mokslas“ savaime tokie veiksmingi, kad Dievo nebereikia. Ar galima daryti prielaidą, kad būtų įmanoma taip pamanyti? – Ji pajuto, kaip jis įsitempė. „Išsigando mano žodžių“, – pamanė Dunija, keistai nudžiugusi.

– Ne, – atsakė jis pernelyg šiurkščiai. – Tokia prielaida būtų iš tikrųjų kvaila.

Jis parašė knygą „Nenuoseklumo nenuoseklumas“, atkirtį Algazeliui po šimto metų iš už tūkstančio mylių, bet nors pavadinimas buvo šmaikštus, velionio perso įtaka nesumažėjo, ir galop gėdą užsitraukė Ibn Rušdas. Jo knyga buvo suderinta, ir liepsna prarijo lapus, nes tą akimirką Dievas nusprendė, kad reikia ugniai tai leisti. Visuose savo raštuose jis stengėsi sutaisyti žodžius „protas“, „logika“ ir „mokslas“ su žodžiais „Dievas“, „tikėjimas“ ir „Koranas“ ir nesugebėjo, nors labai sumaniai pasinaudojo gerumo argumentu, citata iš Korano, įrodinėdamas, kad Dievas, padovanojęs žmonijai žemiškų malonumų sodą, turi būti, „ir ar mes nepasiuntėme iš debesų lietaus, gausiai pliaupiančio vandens, kad jis išaugintų javus, žoles ir tankius sodus?“ Jis buvo aistringas sodininkas mėgėjas ir jam atrodė, kad gerumo argumentas įrodo tiek Dievo buvimą, tiek jo iš esmės malonią, negriežtą esmę, bet žiauresnio Dievo šalininkai jį nugalėjo. Dabar jis guli su atsivertusia žyde (bent jis taip manė), kurią išgelbėjo nuo viešnamio ir

kuri, regis, mato jo sapnus, juose jis ginčijasi su Algazeliu nesutaikomai, iš visos širdies, iš paskutiniųjų – jei jis būtų taip kalbėjęs tikrovėje, būtų buvęs pasmerktas mirti.

Dunija nuolat vaikščiojo su pilna sterble, kuriai ištuštėjus, mažoje trobelėje likdavo vis mažiau vietos pasmerktiems Ibn Rušdo „melams“. Juodu vis rečiau suartėdavo, ėmė trūkti pinigų. „Tikras vyras nevengia savo veiksmų padarinių, – pasakė ji, – ypač vyras, kuris tiki priežastimis ir pasekmėmis.“ Bet jis niekada nemokėjo prasimanyti pinigų. Arklių prekyba buvo nepatikimas verslas, konkurentų daug, pelnas mažas. Molinių indų rinka irgi buvo persotinta, kainos mažos. „Daugiau prašykit iš ligonių, – irzlškai patarė Dunija. – Pelnokitės iš ankstesnės garbės, nors ji ir suteršta. Daugiau nieko neturite. Nepakanka būti vaikus darančia pabaisa. Jūs darote vaikus, vaikai gimsta, vaikus reikia maitinti. Tai „logiška“. Tai „protinga“. – Ji žinojo, kokiais žodžiais jį paveikti. – O to nedaryti, – pergalingai sušuko, – yra „nenuoseklu“.

(Džinai mėgsta žvilgius daiktus, auksą ir brangakmenius, o savo turtus dažnai slepia požeminiuose urvuose. Tai kodėl džinų princesė nesušuko: „Atsiverk“ prie lobių urvo angos ir iškart neišsprendė visų piniginių klausimų? Nes ji pasirinko žmogaus gyvenimą, žmogiškus santykius kaip žmogiškos būtybės žmona, ir pasirinkimas surišo jai rankas. Taip vėlai atskleisti meilužiui savo tikrąją prigimtį reikėtų, kad jų santykiai iš esmės apgaulingi ir melagingi. Taigi ji tylėjo iš baimės, kad jis jos nepamestų. Bet galų gale jis vis tiek ją paliko; dėl savo žmogiškų priežasčių.)

Viena persiška knyga „Hazar afsanė“, arba „Tūkstantis istorijų“, buvo išversta į arabų kalbą. Arabiškoje versijoje istorijų buvo mažiau nei tūkstantis, bet veiksmas truko daugiau kaip

tūkstantį naktų, tikriau, kadangi apvalūs skaičiai yra bjauru, tūkstantį ir vieną naktį. Ibn Rušdas nematė tos knygos, bet kelias pasakas girdėjo rūmuose. Jam patiko pasaka apie žveją ir džiną, ne tiek dėl fantastinių dalykų (džinas iš žibinto, stebuklingos kalbančios žuvys, užburtas princas – pusiau žmogus, pusiau marmuras), kiek dėl formos grožio, istorijų, supamų kitų istorijų, kuriose glūdi naujos istorijos, taigi pasaka virsta tikru gyvenimo veidrodžiu, mažė Ibn Rušdas, nes visose mūsų istorijose slypi kitų žmonių istorijos, ir visos jos jaustos į ilgesnes, didingesnes istorijas, giminės, tėvynės, įsitikinimų. Dar gražesnė už pasakas pasakose buvo pasakotojos, princesės, vardu Šahrazada, istorija: ji sekė pasakas kraugeriškam sutuoktiniui, kad išvengtų mirties bausmės. Pasakos įveikti mirčiai, apšviesti žiauriam tamsuoliui. O vestuvinės lovos kojūgalyje sėdėjo Šahrazados sesuo, tobula klausytoja, prašydama dar vienos pasakos, paskui dar vienos, paskui dar vienos. Šios sesers vardu Ibn Rušdas pavadino pulkus kūdikių, plūstančių iš meiluzės Dunijos iščių, mat sesuo buvo vadinama Dunijazada: „Ir šiuos tamsius namus pripildė, versdami mane reikalauti plėšikiško užmokesčio iš ligonių, silpnų ir sergančių Lusenos gyventojų, dunijazadai, tai yra Dunijos gentis, Dunijos padermė, Dunijos tauta, išvertus – pasaulio žmonės.“

Dunija baisiai įsižeidė.

– Turit omeny, – tarė ji, – kad mūsų vaikai negali būti vadinami tėvo vardu, nes mes nevedę.

Ibn Rušdas kreivai, liūdnei nusišypsojo:

– Verčiau tebūnie jie dunijazadai, – tarė jis, – šiame varde telpa pasaulis, kuris jų nepasmerkė. Jei jie turėtų Rušdo pavardę ir būtų Rušdi, būtų pažymėti Kaino ženkle ant kaktos.

Ji pradėjo vadinti save Šahrazados seserimi, nuolat prašančia pasakų, tiktai jos Šahrazada buvo vyras, meilužis, o ne brolis, ir dėl kai kurių jo istorijų abu galėjo būti nužudyti, jei žodžiai netyčia ištrūktų iš miegamojo tamsos. Taigi jis – savotiška Antišahrazada, pasakė jam Dunija, visiška „Tūkstančio ir vienos nakties“ pasakotojos priešybė: jos pasakos išgelbėjo jai gyvybę, o jo pasakos kelia jam pavojų. Bet paskui kalifas Abū Jūsufas Jakūbas laimėjo karą, iškovojo didžiausią pergalę prieš Kastilijos karalių krikščionį Alfonsą VIII Alarkoso mūšyje prie Gvardjanos upės. Prie Alarkoso jo pajėgos nužudė 150 000 Kastilijos kareivių, gerą pusę krikščionių kariuomenės, kalifas pasivadino Al Mansuru, Nugalėtoju, įgijo pasitikėjimo savimi kaip ir dera didvyriui, atsikratė fanatikų berberų įtakos ir vėl pakvietė Ibn Rušdą į rūmus.

Nuo senojo filosofo kaktos buvo nutrinta gėdos žymė, jo tremtis baigėsi, jam buvo gražintos visos teisės ir geras vardas, jis garbingai atgavo senąją rūmų gydytojo vietą Kordoboje po dvejų metų, aštuonių mėnesių ir dvidešimt aštuonių dienų ir naktų nuo tremties pradžios, taigi po tūkstančio dienų ir naktų ir dar vienos dienos ir nakties; žinoma, Dunija vėl laukėsi, ir, žinoma, jis jos nevedė, žinoma, jis nedavė vaikams savo pavardės, žinoma, jis neišsivežė jos į Almohadų dvarą, todėl ji nepastebimai dingo iš istorijos; išvažiuodamas jis pasiėmė, be drabužių, burbuliuojančias retortas ir rankraščius, įrištus ir ritinėlius – kitų žmonių knygų rankraščius, nes jo knygos sudegintos, nors daug egzempliorių išliko, pasakė jis jai, kituose miestuose, draugų bibliotekose ir vietose, kuriose jis jas paslėpė nemalonės išvakarėse, nes išmintingas žmogus visada ruošiasi bėdai, bet, jei yra deramai kuklus, jis sulaukia

netikėtos sėkmės. Jis išvyko nebaigęs pusryčiauti ir neatsisveikinęs, o ji negrasino jam, neatskleidė tikrosios savo prigimties ar galios, slypinčios joje, nepasakė, žinau, ką tu garsiai kalbi per sapną, kai darai prielaidą, kurią daryti kvaila, kai liaujiesi taikyti nesutaikomus dalykus ir sakai siaubingą, pražūtingą tiesą. Duniya leido istorijai ją palikti, nemėgindama jos sulaikyti, taip vaikai leidžia pro šalį žygiuoti paradui, išsaugodami jį atmintyje, įdėdami į širdį, paversdami savastimi, ir tebemylėjo jį, nors jis atsainiai ją pametė. Tu man buvai viskas, norėjo pasakyti ji, tu buvai man saulė ir mėnulis, kas dabar laikys man galvą, kas bučiuos man į lūpas, kas bus mūsų vaikų tėvas, bet jis buvo didis žmogus, skirtas nemirtingųjų panteonui, o spiegiantys vaikiūkščiai – tik šiukšlės, kurių atsikratė išeidamas.

Vieną dieną, sušnibždėjo Duniya išvykusiam filosofui, vieną dieną, prabėgus daugeliui metų po tavo mirties, išmuš valanda, kai tau prireiks šeimos, ir tada aš, tavo džinė žmona, patenkinsiu tavo norą, nors tu sudaužei man širdį.

Manoma, jog ji kurį laiką liko tarp žmonių, galbūt beviltiškai vildamasi, kad jis grįš, kad siųs jai pinigų, kad kartais aplankys, jog metė arklių verslą, bet toliau prekiaavo moliniais indais, tačiau dabar, kai istorijos saulė ir mėnulis jos namuose amžinai nusileido, jos gyvenimas virto šešėliais ir paslaptimis, taigi, ko gero, žmonės sakė tiesą, neva po Ibn Rušdo mirties jo dvasia grįžo pas ją ir apdovanojo dar daugybe vaikų. Dar buvo kalbama, kad Ibn Rušdas jai atvežė žibintą su džinu, ir tas džinas tapo tėvu vaikų, gimusių jam ją palikus – matote, kaip lengvai paskalos apverčia tikrovę aukštyne kojom. Žmonės sakydavo ir bjauresnių dalykų, neva pamesta moteris pri-

sileisdavo kiekvieną vyrą, kuris galėdavo sumokėti, ir kiekvienas vyras, kurį ji priimdavo, palikdavo jai naują būrį vaikučių, taigi dunijazadai, Dunijos vaikai, jau buvo ne pavainikiai Rušdi, bent ne visi, bent daugelis, bent dauguma; nes žmonių akyse jos gyvenimo istorija virto nutrūkstančia eilute, kurios raidės tirpsta, virsdamos beprasmybe, neatskleisdamos, kiek laiko ji gyveno ar kaip, ar kur, ar su kuo, ar kada ir kaip – jei apskritai – mirė.

Niekas nepastebėjo ir nesusirūpino, kad vieną dieną ji pasisuko šonu ir pro plyšį pasaulyje grįžo į Parystaną, kitą tikrovę, sapną pasaulį, iš kurio nuolat išnyra džinai varginti ir apdovanoti žmonių. Lusenos gyventojams atrodė, kad ji ištirpo kaip dūmai be ugnies. Dunijai palikus mūsų pasaulį, atvykėlių iš džinų pasaulio į mūsų sumąžėjo, paskui ilgą laiką jie apskritai nesirodė, pasaulio plyšius užžėlė kasdienybės piktžolės ir nuobodulio dygliakrūmiai, kol pagaliau jie visiškai užsivėrė, ir mūsų protėviams teko suktis kaip išmano be burtų palaimos ir prakeiksmo.

Bet Dunijos vaikai klestėjo. Tai galima tvirtai teigti. Ir beveik po trijų šimtų metų, kai žydai buvo ištremti iš Ispanijos, net žydai, kurie negalėjo sakyti, kad jie žydai, Dunijos vaikų vaikai sulipo į laivus Kadise ir Mogere arba perėjo Pirėnus, arba išskrido stebuklingais kilimais ar milžiniškomis urnomis kaip tikri džinai, kurių giminaičiai ir buvo, kirto žemynus, perplaukė septynias jūras, užkopė į aukštus kalnus ir persikėlė per galingas upes, nuslinko į galias daubas, ieškodami prieglobsčio ir saugios vietos, kur tik galėjo, ir greitai užmiršo vienas kitą arba prisiminė, kol galėjo, tada pamiršo, arba nepamiršo niekada tapdami šeima, kuri iš tiesų

nebebuvo šeima, gimine, kuri iš tiesų nebebuvo giminė, daugelis perėmė kiekvieną tikėjimą ir neperėmė nė vieno, po kelių šimtmečių atvertimo, nežinodami apie savo atgamtišką kilmę, užmiršę priverstinio žydų atsivertimo istoriją, vieni tapo maniakiškai pamaldūs, kiti niekinamai netikintys; šeima be gyvenamosios vietos, bet gyvenanti visur, padermė be padėties, bet įsisukusi į visas planetos padermes, it augalai be šaknų, samanos, kerpės ar vijoklinės orchidėjos, kurios turi remtis į kitus, nes savarankiškai augti negali.

Istorija negailestinga tiems, kuriuos palieka, ir gali būti tokia pat negailestinga tiems, kurie ją kuria. Ibn Rušdas mirė (paprastai, nuo senatvės, ar bent mes taip manome) keliaudamas į Marakešą, vos metus pasimėgavęs atgauta malone, ir nepamatė, kaip didėja jo šlovė, nepamatė, kaip ji žengia per jo pasaulio sienas į netikėlių pasaulį, kuriame jo parašyti Aristotelio komentarai išpopuliarino galingąjį pirmtaką ir tapo kertiniu akmeniu bedieviškos netikėlių filosofijos, vadinamos *saecularis*, tai yra idėjos, gimstančios tik kartą per *saeculum*, amžių, o gal idėjos amžiams, ir esančios jo tik sapnuose aptarinėtų vaizdinių atgaminium ir aidu. Turbūt jis, žmogus dievotas, nebūtų apsidžiaugęs vieta, kurią jam skyrė istorija, nes keistas likimas tikratikio, įkvėpusio idėjas, kurioms nereikia tikėjimo, o dar keistesnis likimas filosofijos, išgalėjusios anapus jo pasaulio sienų, o šiapus nuslopintos, nes jam žinomame pasaulyje dauginosi ir paveldėjo karalystę velionio priešo Algazelio vaikai, o jo pavainikiai, palikę draudžiamą jo pavardę, išsisklaidė apgyventi žemės. Nemažai išlikėlių atsидūrė didžiajame Šiaurės Amerikos žemyne, daug kitų – Pietų Azi-

jos pusiasalyje dėl spietimosi reiškinių, būdingo paslaptinam atsitiktinio pasiskirstymo nelogiškumui; paskui daugelis šių plito per abi Amerikas į vakarus ir pietus, o iš to milžiniško brilianto Azijos apačioje – į šiaurę ir vakarus, visose pasaulio šalyse, nes apie dunijazadus galima neklystant pasakyti, kad jie turėjo ne tik keistas ausis, bet ir ilgas kojas. Ibn Rušdas mirė, bet pamatysime, kad jis su priešininku tebesiginčijo ir aname pasaulyje, nes didžių mąstytojų kivirčiai niekada nesibaigia, pats vaidas yra įrankis tobulinti protui, aštriausiam iš visų įrankių, gimusiam iš meilės išminčiai, trumpai drūtai – filosofijai.

Naujausias S. Rushdie romanas yra užburiantis lakios vaizduotės ir nepaprasto autoriaus meistriško įrodymas. Jame istorija ir mitai susipina su filosofine įžvalga, o pasakojimas apie pavojingą skirtingų pasaulių susidūrimą kaip apie Vakarų ir Rytų kultūrų priešpriešą kartu yra taurus meilės ir žmoniškumo paliudijimas.

Keistenybių epochoje nutinka stulbinančių dalykų: paprastas sodininkas ima sklandyti ore; vaikas turi įgimtą savybę kiaurai permatyti žmonių apgavystes ir melą; o Niujorką talžo tokios audros, kad net skyla visa visata. Kaip tik per tą plyšį įsiveržia destruktivūs mitiniai džiniai. Jie grasina sunaikinti pasaulį. Regis, žmonija lieka be užtarimo ir yra pamerkta. Tik viena džinų princesė, šimtmečius mylėjusi žmones, griebsi gudrybės ir sutelkia galingą armiją jiems apginti. Taip prasideda žūtibūtinė kova, trunkanti dvejus metus, aštuonis mėnesius ir dvidešimt aštuonias naktis – arba tūkstantį ir vieną naktį...

Kūrinys išlaiko autoriui būdingą puošnų ir savitą kalbos stilių, autentiškas detales ir siurrealistinius veikėjų paveikslus. S. Rushdie vadinamas magiškojo realizmo kūrėju, grindžiančiu realybę religijos, pasakų ir mitologijos pagrindu.

Ši istorija apie meilę mirtingam vyrui seniai seniai, dvyliktame amžiuje, apie daugybę jos palikuonių ir apie lūžio metą, išgverusį laiką, mūsų vadinamą keistybės epocha, trukusį dvejus metus, aštuonis mėnesius ir dvidešimt aštuonias naktis.

www.sofoklis.lt

9 786094 441660